Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 3000 м. п.

ВОЛЬНЫ СЬЦЯГ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6). Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 36.000 м. п. Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі. Цана абвестак: перад тэкстам 7000 мк., сярод тэксту 6000 м. і на 4 стр. 5000 м., за радок пэтыту у 1 шпальт.

№ 7. Вільня, Нядзеля, 9-га верасьня 1923 г. Год I.

„Ахілесауская пята“.

Сыстэма нашых ворагаў у Польшчы (а хто тут ня вораг?!)—гэта аплёвываньне і *лёгкаважаньне* ўсяго беларускага. Згодна з „опініяй“ пераважаючай большасьці польскага грамадзянства і прадстаўнікоў улады, ўсё, што творыць Беларускі народ — ці то ў межах школьнае навукі, ці ў палітычнай сфэры, ці ў эканамічнай самаарганізацыі,—ўсё гэта або „нічога ня варта“, „штучна“, або „не беларускае“, „маскоўскае“, або „кіраванае з Бэрліну, ці Коўні“... І, так аценіўшы нашае будаваньне Бацькаўшчыны, польскае грамадзянства і польская адміністрацыя з „чыстым сумленьнем“ вядзе сваю готэнтоцкую палітыку вынішчэньня ўсяго беларускага.

Для кожнага, хто хаця болей-меней знаёмы з беларускім рухам, ясна, што варта гэткая зласьлівая брахлівасьць тых, каму хочацца нечым „апраўдаць“ свае паступкі, якія прадстаўляюць *точную копію палітыкі нямецкіх гакатыстаў* у адносінах да палякоў за часоў панаваньня Вільгэльма II. Але польскія гакатысты баламуцтвы свае стараюцца шырыць акурат сярод найменш сьвядомых, найцямнейшых народных масаў.

Аднак, тое, што робіцца *за гранічнай мяжой—у Усходняй Беларусі*, часта-густа прымушае польскую гакату прыкусіць язык. Там, на Усходзе, беларускае пытаньне разьвязываецца ў шырокім дзяржаўным маштабе, там закладзена кузьня беларускае культурнае працы, там—ў беларускіх вышэйшых школах і вучоных установах—творацца непераходныя беларускія культурныя цэннасьці. І тамака ўрэшце будуецца *свая дзяржава*—Беларуская Соцыялістычная Радавая Рэспубліка, якая зьяўляецца ўжо *беларускай ня толькі па свайму назову, але і ў-ва ўсей сваей істоце.*

З гэтым польскі шовінізм прымушаны сур'ёзна лічыцца: Радавая Беларусь—гэта-ж раўнапраўны сябра Саюза Соцыялістычных Радавых Рэспублік, а з гэным Саюзам Польшча прымушана вясьці „прыязную“ хаця-бы на пагляд палітыку.

Затое-ж палякі шукаюць ў Усходняй Беларусі тае *„ахілесаўскае пяты“*, ў якую маглі-бы балюча ўкусіць нашых усходніх братоў. І такую пяту яны знайшлі.

Усе мы ведаем, як балюча адчувае кожын беларус той факт, што Беларусь ня толькі падзелена паміж рознымі гаспадарствамі, але йшчэ парэзана на кускі і ў межах С. С. Р. Р. Радавая Беларусь — гэта ўсяго некалькі паветаў Меншчыны, а ўся *беларуская Вітэбшчына, Магілеўшчына, Смаленшчына—прырэзана да Масквы* і разглядаецца, як „искони русская земля“. Зусім так, як Заходнюю Беларусь палякі абвяшчаюць за край „rdzennie polski“. З гэтым усходнія беларусы даўно вядуць змаганьне. Беларуская культурна-нацыянальная праца выйшла далёка за межы гэнае куртатае „Радавае Беларусі“ і захапіла ўсе другія беларускія землі, хоць і аддадзеныя „ў пахт“ Маскве. Вынікам гэтага быў цэлы рад пастаноў беларускіх камуністычных зьездаў і нарад, якія дамагаліся *звароту Радавай Беларусі яе нацыянальных абшараў.*

Здавалася, што голас „сваіх“ — камуністаў—знойдзе послух у Маскве, і што гарачае жаданьне ўсіх беларусаў наагул зьдзейсьніцца. Так трэба было спадзявацца, судзячы хаця-бы паводле савецкіх газэт і тых прынцыпаў, якія былі пакладзены ў аснову будаўніцтва Саюзу Соцыялістычных Радавых Рэспублік.

Так здавалася, але... дагэтуль так ня сталася. І палякі, выкрыўшы гэту „ахілесаўскую пяту“ ў дзяржаўным будаўніцтве Усходняе Беларусі, б'юць па ёй, як мага.

Апошнімі днямі „обстаўскі“ орган „Dziennik Wileński“, паміж іншым, пісаў:

„Вельмі невясёлыя думкі наводзіць Менск, сталіца „беларускае рэспублікі“. Перадусім трэба заўважаць, што гэная „рэспубліка“ не абнімае ўсяго абшару, заселенага так званымі беларусамі і ня ўключанага ў склад Польшчы. Магілеўшчына і Вітэбшчына далучаны да Масквы, як інтэгральная частка Маскоўшчыны. Для гэтых зямель ня мае сілы прынцып, абвешчаны бальшавікамі, што кожны народ можа жыць самастойна. Вось яшчэ адзін доказ, як паны бальшавікі шануюць прынцып нацыянальнасьці“.

Так піша нейкі прыездны з Менску ў эндэцкай газеце. І гэта — запраўды больш балючы ўдар па беларускай дзяржаўна-творчай працы на Усходзе, чым уся эндэцкая зьвяга на беларусаў, што запаўняе кожын дзень страніцы польскіх газэт кшталтам обстаўскага „Dzien. Wil.“. Найбольш балючы, бо на яго нічога нельга адказаць: першы раз ён—*заслужоны...*

Ведама, заслужоны не беларусамі наагул, а тэй партыяй, якая хоча мець манаполію на беларускі рух.

К. Фалькевіч.

Дабрадзействы „польскага гаспадара“.

Прэзыдэнт Польскай Рэспублікі Войцэхоўскі ў сваей Люблінскай прамове заявіў, што „польскі гаспадар нікаму крыўды ня зробіць, але пад тым варункам, што толькі ён у Польшчы будзе гаспадарыць“. Тры месяцы з гакам ужо выключна гаспадарыць гэты польскі гаспадар, але тыя крыўды для нацыянальных меншасьцяў наагул і для беларусаў асабліва, якія мы адчувалі і за папярэдніх урадаў, ня толькі ня спыняюцца, але наадварот, што раз павялічываюцца.

У сваей рэзалюцыі 4-га верасьня галоўная партыя, на якую апіраецца сучасны урад, эндэкі, залічаючы да ворагаў Польскай дзяржавы наогул усіх камуністаў, жыдоў, украінцаў і беларусаў, заклікае польскае грамадзянства да сопрацоўніцтва з урадам бараніць прынцып, што толькі польская большасьць мае права да ўпраўленьня дзяржавай, а эндэцкая „Gazeta Poranna“, робячы вывады з гэтай рэзолюцыі проста дамагаецца ад урадовых чыньнікаў спыніць „шкодную акцыю“, пад якою разумеецца ўсякае опозыцыйнае выступленьне. На адбыўшайся конфэрэнцыі ўрадовай прэсы пан старшыня міністраў Вітос так-сама кінуў пагрозы па адрэсу опозыцыйнай прэсы, абяцаючы павялічыць рэпрэсыі і г. д.

Як бачым „польскі гаспадар“ зусім ня думае ня толькі зьмеціць палітыку яго пяпарэднікаў, але яшчэ павялічыць рэпрэсыі аднасна ўсіх тых, хто знаходзіцца хоць-бы ў самай лёяльнай опозыцыі.

Так гаворыць і робіць цэнтральная ўлада. Але ўва што выліваюцца дабрадзействы „польскага гаспадара“ тут у нас на крэсас, у асобе мясцовай адміністрацыі, крэсовых „кацыкаў“, аб гэтым нават страшна падумаць, ня толькі пісаць і гаварыць. У кожным нумары беларускіх і украінскіх газэт мы знойдзем прыклады гэтай дзейнасьці. Гэта толькі сотая доля таго, што робіцца ў запраўднасьці, бо ў прэсу пападае па тым ці іншым прычынам далёка ня ўсё. Стэрорызаванае, запужанае мясцовае насяленьне, якое афіцыяльна лічыцца ворагам Польскай дзяржавы, прымушана маўчаць, бо запраўды трэба мець шмат грамадзкай сьмеласьці, каб голасна заявіць аб гэтых крыўдах і зьдзеках.

Але даволі будзе прывясьці некулькі фактаў, узятых нават не з беларускай ці украінскай прэсы, а з польскай, каб уявіць сабе, што дзеецца на нашых крэсах.

Пасол Воліцкі, ў „Robotniku“, апісываючы палажэньне ў Лунінецкім павеце сьцьверджае факт нялюдзкіх зьдзекаў і гвалтаў тутэйшай паліцыі над мясцоваю беларускаю люднасьцю.

„Вось літанія прозьвішчаў *пабітых на адным толькі паліцэйскім пастэрунку* ў *в. Велуце* ў *працягу двух тыдняў*:

„Янка Холад быў пабіты два разы прыкладамі карабінаў і паранены штыком,—на лбе рана глыбінёю $1^1/_2$ сант. Калістрат Холад—уся галава ў ранах, падбітыя вочы, цела пабіта прыкладамі. Ігнат Шмал пабіты прыкладамі. Дзямьян Гардзюк, Мар'я Гардзюк, Кацярына Наворыч, Сьцяпан Шыйц, Матрэна Холад, Аляксей Холад, Васіль Холад, Марка Клімчук, Адам Драбовіч, Гардзей Каховіч, Грыгор Муха, Васіль Шуляк—усе пабіты прыкладамі, паранены штыкамі.

„Можа хто думае, што людзі гэтыя зрабілі нейкае страшнае праступленьне —*тымчасам яны зусім нявінны.*

„Як доказ за што бье паліцыя хай паслужаць гэткія факты: Параска Арэхава, маючы хворага каня, не хацела даць паліцыянту падводы,—хворую, бо рабілася гэтае на другі дзень пасьля таго, як радзіла яна дзіця, замкнулі пад арыштам, пакінуўшы 24 гадзіннае дзіця дома. Натуральна, што дзіця дома памёрла. Марку Клімчука пабілі двойчы прыкладамі, пасьля зьвязалі яму рукі і кінулі на лаўку, так, што голаву меў у нізу, а ўсё цела ў гары, адны паліцыянты сядзелі на яго нагах, а другія лілі яму воду ў рот і ў нос, жадаючы, каб прызнаўся да нязробленага праступленьня, а вечарам пасьля гэтых мучэньняў яго звольнілі, як нявінаватага.

Таксама паліцыя ў Кажан-гарадку вядома з сваей дзікай жорсткасьці. Арыштаванаму Грыгору Зімічу за тое, што забіў цялё, не замэльдаваўшы паліцыі, зьвязалі рукі і ногі, завязалі рот і білі праз мокрую анучу ў пяты і па ўсім целе нагайкамі“.

І гэта робіцца ў Польшчы XX века, той

Польшчы, якая так пышыцца сваей культурай! Гэтыя кашмарныя зьдзекі напамінаюць страшныя пыткі з часоў сярэдневекавай інквізыцыі. Ці могуць быць такія выпадкі ў прававой дзяржаве, дзе істнуе дэмократычная констытуцыя? Гэта-ж сьмела можна сказаць, што крэсовая паліцыя Польскай Дэмократычнай Рэспублікі пабіла рэкорд паліцэйскіх зьдзекаў з часоў панаваньня Крывавага Раманава.

І азлаблёнае насяленьне само бярэцца за аружжа і мьсціць за гэтыя зьдзекі. Выпадкі забойства паліцэйскіх, войтаў (якія ўсюды, як цьвердзіць то[illegible] пасол Воліцкі, назначаюцца старост[illegible]мі- [illegible]уладнымі царамі ў сваіх паве[illegible],урадоўц[illegible] —усё часьцей спатыкаюцца [illegible]ас на крэсах. Існуюць цэлыя аружныя а[illegible]зелы, якія вядуць сыстэматычную барацьбу з мясцовай паліцыяй і адміністрацыяй, знаходзячы спогад сярод мясцовага насяленьня. На гэтае зьвярнуў увагу на шпальтах таго-ж „Robotnika“ пасол Маліноўскі. Аб гэтым піша і Воліцкі: „Хто знаў псыхолёгію спакойнага беларускага селяніна і пабачыць яго цяпер, павінен заўважыць, што стаімо ў пярэдадні нейкіх непакоячых переменаў. Усюды чуваць, што „штосьці мае быць“.

І далей:

„Ня трэба дзівіцца, што насяленьне, якое ня мае ўласных школаў, пастаянна прасьледуецца праз адміністрацыю, бывае біта праз паліцыю і абшарнікаў, вызыскуецца страшэнным спосабам праз вялікую зямельную ўласнасьць—бунтуецца“.

І што-ж на гэта ўрад? Заместа таго, каб заспакоіць жыцьцёвыя патрэбы беларускага працоўнага народу, высылаюцца паліцэйскія аддзелы для ліквідацыі бандаў, а гэта знача, што спакойнае насяленьне чакаюць новыя паняверкі, бо пакуль пераловяць бандытаў, дык у першую чаргу адчуюць гэтае сялянскія сьпіны і пяткі.

Урад ня хоча бачыць, што палітыка крэсовай адміністрацыі вядзе да гэтых забурэньняў у краі, а віну за ўсё звалівае на бальшавіцкія, нямецкія і літоўскія коншахты, на агітацыю беларускіх паслоў, на шкодныя ўплывы беларускіх газэтаў і г. д.

Час зьмяніць у корані палітыку на крэсах, бо можа быць позна.

Я. Л.

Шмат-мільярдовыя падаркі пана Кухарскага капіталістам.

Аб тым, што ўсе папярэднія ўрады Польшчы рабілі вялізарныя падаркі панам-абшарнікам і капіталістам, у форме доўгатэрміновых пазычак з Польскае Краёвае Пазычковае Касы, якія зварочваліся ў гэтую Касу пасьля таго, калі польская марка ў шмат разоў страціла на сваей вартасьці, прычыняючы такім чынам вялізарныя страты дзяржаўнаму скарбу, на старонках беларускай прэсы пісалася ўжо ня раз. Гэта зусім зразумела, бо ўсе папярэднія ўрады Польшчы па сутнасьці былі буржуазнымі і для іх шмат бліжэй былі інтарэсы паноў, банкіраў і прамыслоўцаў, як інтарэсы сялян і работнікаў.

Цяперашні ўрад па свайму партыйнаму складу, зьяўляецца ня толькі „чыста-польскім“, але і „чыста-буржуазным“, нават без ніякіх фігавых лісткоў дэмократызму і „левіцовасьці“ і пэўна-ж ня можа быць ні ў якім выпадку больш строгім да капіталістаў, чымсьці яго папярэднікі, апіраўшыяся на P.P.S. і Wyzwolenie.

Але вось офіцыоз цяперашняга ўраду „Gaz. Warszawska“ у № 243 у артыкуле „Гаспадарка лявіцы“ піша вось што:

„Міністэрства прамысловасьці і гандлю зрабіла пралом у крэдытовай практыцы скарбу на прамысловыя мэты, якая заслуговывае кары. Лявіцовыя ўрады гаспадарылі такім спосабам, што давалі прамыслоўцам доўгатэрміновыя пазычкі, не ставячы варунку перарахаваньня на выпадак спадку валюты. З інтарэсаў скарбу проста кпілі сабе.

Міністар Кухарскі у некатарых выпадках давёў да палюбоўнага ўкладу з даўжнікамі і гэткім спосабам уратаваў скарб ад цяжкіх стратаў.

Вось прыклады. Гута „Katarzyna“ вінна была з атрыманай у *1920—1921 г.* пазычкі *41 мільёнаў марак*. На падставе дабравольнай ўмовы доўг перарахавалі на *5 з палавінаю мільярдаў*. Жырардаў вінен быў ад 1919 г. 47 мільёнаў, адтрымана ад яго 20 мільярдаў і г. д.

Маем тут ілюстрацыю таго, як шчырымі былі соцыялістычныя закіды з боку лявіцы па адрэсу „stronnictw narodowych“, што імкнуцца да ўлады, каб бараніць капіталістаў. Правіцца павінна паправіць тое, што змарнатравіў урад лявіцы, робячы вялікай прамысловасьці падаркі“.

Закід, зроблены па адрэсу лявіцовых урадаў, зусім слушны. Але падаючы гэтыя цыфры „Gaz. Warz.“ хіба лічыла на поўную безграматнасьць яе чытачоў, бо трэба толькі зрабіць самы просты абрахунак, як убачым, што пан *міністар Кухарскі падараваў сотні мільярдаў прамыслоўцам з польскага дзяржаўнага скарбу.*

Запраўды: доляр 1-га студня 1920 года каштаваў 135 марак польскіх; гута „Katarzyna“ адтрымала 41 мільён мар. г. зн. больш як 300.000 доляраў. Цяпер курс доляра 250.000 м. п.; такім чынам доўг гэтай гуты ў сучасны момант выносіць 75 мільярдаў марак польскіх, а пан Кухарскі задаволіўся адтрымаўшы толькі 5 з паловаю мільярдаў, такім чынам гута, „Katarzyna“ адтрымала падарак ад польскага дзяржаўнага скарбу, *69 з палавінаю мільярдаў*. Яшчэ болей выразны цыфры ў справе Жырардава. Курс доляра ў 1919 г. быў 15 марак. Жырардаў такім чынам адтрымаў 3.800.000 доляраў, што па цяперашняму курсу выносіць *950 мільярдаў марак*! А пан Кухарскі і тут адтрымаў толькі 20 мільярдаў г. зн. падараваў прамыслоўцам аж *930 мільярдаў польскіх марак*!

Вось як выглядае абарона інтарэсаў дзяржаўнага скарбу праз эндэцкіх міністраў.

Яз.

Выстаўка і беларускае мастацтва.

Усесаюзная сельска-гаспадарчая выстаўка мае вялікае значэньне для рабоча-сялянскай Радавай Беларусі. Беларускі павільён, пабудованы на выстаўцы, выяўляе творчыя дасягненьні нашага краю пад моцнаю кіраўнічаю рукою рабоча-сялянскай улады. А гэтыя дасягненьні ёсьць, і яны вельмі значныя, не зважаючы на тое, што радавая ўлада працуе ў цэнтральнай Беларусі толькі чацьвёрты год.

Калі радавая ўлада ўзялася за адбудову і наладжаньне культурнага і эканамічнага жыцьця ў зруўнованым беларускім краю, — здавалася, што тут нічога зрабіць ня можна. Прайшло толькі тры гады, і аб гаспадарчых дасягненьях Радавае ўлады на Беларусі гавораць ужо цэнтральныя газэты Радавага Саюзу; жыва цікавіцца імі шматлічная публіка сельска-гаспадарчай выстаўкі, ахвотна заглядаючая ў беларускі па вільён.

Але найбольш цікавы экспанат, наўбольш каляровы, найбольш прыцягваючы да сябе ўвагі—гэта беларускае мастацтва. І ніякія гаспадарчыя дасягненьні Радавай улады на Беларусі ня прыцягваюць гэтакай увагі выставачнай публікі і замежных гасьцей, як беларускі тэатр і беларускі хор. Ужо пры самым адчыненьні выстаўкі беларускі павільён зьвярнуў на сабе агульную ўвагу. Пекна ўвабраны тканінамі, ручнікамі, паясамі, ён увесь пераліваецца ў шматлічных фарбах. Перад павільёнам вялікі белерускі хор Беларускага Дзяржаўнага Тэатру ў нацыянальных касьцюмах вітае гасьцей „Інтернацыяналам“ у беларускай мове і беларускімі народнымі песьнямі.

У песьнях і сьледу няма тае забітасьці і прыніжанасьці беларусаў, якія па трафарэту зьвязываюцца са словам „беларус“. Наадварот, у песьнях чулася магутная сіла народу, паўстаўшага да будаўніцтва новага жыцьця... Закруціліся ручкі кінематографічных апаратаў, зашчолкалі фатаграфічныя апараты, замільгалі алоўкі на блёкнотах замежных журналістаў. А тысячны натоўп стаяў і слухаў, затрымліваючы задніх. Каля беларускага павільёну з зацікаўленага натоўпу выставачнай публікі ўтварыўся корак, які закаркаваў, затрымаў пляновы рух на тэрыторі выстаўкі Стыхія беларускага народнага духу, разбуджаная Радавай ула дай, зрабіла вялізнае ўражаньне на гасьцей выстаўкі.

Зацікавілася беларускім мастацтвам і мастацкім выяўленьнем беларускага народнага духу працоўная Масква. Беларускі хор і тэатр атрымалі шмат запрашэньняў у рабочыя раёны Масквы, у вялікшыя чырвонаармейскія часьці. Некалькі выступленьняў было наладжана ў Чырвоным Крэмлі — асяродку новага сьвету Выступаць прыходзіцца блізка, што кожны дзень [illegible] на тэрыторыі выстаўкі, то ў раёнах. Усюды беларускі тэатр спатыкаець вялікую прыхільнасьць з боку працоўных масаў і вялікую зацікаўленасьць з боку культурных дзеячоў з усіх канцоў Радавага Саюзу, а таксама і з боку замежных гасьцей. Апошняе тлумачыцца яшчэ й тым, што беларускі хор — найвялікшы нацыянальны хор, выступаючы на выстаўцы ў нацыянальных касьцюмах.

Сельска-гаспадарчая выстаўка ў Маскве — гэта першы выпадак, калі беларускае мастацтва і беларуская народная стыхія выступілі перад усім Радавым Саюзам і нават перад заграніцаю. Выступілі з посьпехам для сябе і для тае радавае ўлады, якая стварыла спрыяючыя варункі для іх развіцьця і выяўленьня. Гэта найвялікшы паказчык культурна-творчае сілы радавае ўлады і беларускіх працоўных масаў. Гэта найлепшая парука нашай сьветлай будучыны.

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

Міністэрства зямельных рэформаў падрыхтоўвае плян асадніцтва на крэсах. У бюджэце на 1923 год пастаўлены вялікія крэдыты на дапамогу асаднікам.

—

Міністэрства асьветы выдало загад зачыніць дзяржаўную вучыцельскую сэмінарыю з выкладовай нямецкой мовай у Быдгошчы.

—

Міністэрства заграничных спраў адтрымала вестку што п. Хільтон Іоунг прыняў запросіны польскага ўраду прыехаць да Польшчы ў характэры рэчазнаўцы ў фінансавых і гаспадарчых справах.

—

Украінская газэта „Громадський Голас“ паведамляе аб перамене школьнымі ўладамі украінскіх школаў на польскія у шмат якіх мясцовасьцях Галіччыны.

—

Ня гледзячы на тое, што курс маркі апошнія тыдні не паніжаецца дарагоўля расьце сваім парадкам: у Варшаве, ня гледзячы на конфэрэнцыі п. Байды, цана на хлеб зноў павялічылася. Так сама паднялася цана на вугальлё.

ЯПОНІЯ.

Вынікі зьніштажэньня, выкліканага землятрасеньнем, надта вялікія. Матэрыяльныя страты ацэніваюцца прыблізна на 7 більёнаў іенаў. Катастрофа моцна адбілася на прамысловым і гандлёвым жыцьці краю. Японскі народ „павінен зрабіць вялізарныя высілкі, каб адбудаваць зруйнаваныя абшары. Моцна уцярпіць і палітычнае значэньне Японіі, якая з магутнэйшай вялікай дзяржавы пераходзіць на другарадную ролю. Ніякая вайна ня прычыніла-б Японіі столькі стратаў.

З прычыны землятрасеньня напроціў Іокагамы зьявіўся новы востраў каля 30 вёрст у абводзе. Зато зьяўляюцца весткі, што зусім зьніклі выстравы архіпэлягу Бонін.

ФРАНЦЫЯ.

Француская прэса ў вельмі прыхільным тоне абгаварвае апошнія прамовы канцлера Штрэзэмана і нямецкага міністра гаспадаркі і лічучыць, што магчыма паразуменьне паміж Францыяй і Нямеччыней у справе рэпарацыяў і гаспадарчага супрацоўніцтва. „Temps“ зазначае, што ад часу пераходу ўлады ў рукі Штрэзэмана найбольшыя труднасьці ў вырашэньні справы рэпарацыяў адпалі.

НЯМЕЧЧЫНА.

Марка нямецкая ўсё падае. Даляр каштуе 33 мільёны. Адначасна растуць цэны на ўсе прадукты. Яйцо каштуе паў мільёна марак, фунт мяса 5-6 мільёнаў, фунт бульбы 60-70 тысяч, фунт мукі—900 тысяч, фунт хлеба—1.400.000 марак. Безработцьце павялічываецца. Саксонскае міністэрства працы адтрымала заявы ад 2.000 прадпрыемстваў аб спыненьні працы.

Адбылося паседжаньне рады міністраў, на якім абгаварываўся праект увядзеньня фінансавай і гаспадарчай дыктатуры для спыненьня фінансавай катастрофы. Пастаноўлена ўвесяці валюту, абапёртую на вартасьці золата і збожа.

С. С. Р. Р.

Цэнтральны Выканаўчы Камітэт выдаў загад радавым уладам на Далёкім Усходзе, каб, па меры магчымасьці яны ўдзялялі харчовай дапамогі Японіі, а так сама выслалі караблі да пагражаемых мясцоў. Радавы ўрад таксама загадаў падуладным органам выясьніць разьмеры катастрофы і распачаць акцыю дапамогі. Камітэт сельска-гаспад. выстаўкі абвесьціў аднадневую жалобу з прычыны няшчасьця, якое спаткала Японію.

Праца Дзяржаўнага Выдавецтва Украіны.

У апошні час Дзяржаўнае Выдавецтва зьвяртае галоўную ўвагу на выданьне падручнікаў для школ сацвыху. Падручнікі для школаў соцыяльнага выхаваньня выдаюцца пераважна на ўкраінскай мове Усяго выдана 100 назваў падручнікаў, з якіх 80—на ўкраінскай мове. Для вышэйшай і сярэдняй тэхнічнай школы выдана 100 назваў.

Дзяржаўнае Выдавецтва прыступіла да выданьня дзіцячай літэратуры. Аддадзена ў друк 20 кніжак бібліатэкі „Юний Спартак“ на ўкраінскай мове. У хуткім часе пачынаюць выходзіць дзіцячыя часопісі: „Червони Квiти“ — на ўкраінскай мове і „Октябрьские всходы“—на расейскай.

Выдаецце цэлая сэрыя слоўнікаў: расейска-украінскі, украінска-расейскі і тэрмінолёгічныя.

Друкуецца акадэмічны слоўнік.

Зьвернута вялікая ўвага на пашырэньне кніжак на вёсцы.

Заграніцай Дзяржаўнае Выдавецтва мае свой аддзел у Бэрліне.

Апарат выдавецтва патроху ўкраінізуецца. Аддзелы Правабярэжжа ўжо пераведзены на ўкраінскую мову. У Харкаве ўсе тэхнічныя супрацоўнікі павінны вывучыць украінскую мову да 1-га студзеня 1924 г.

Украінізацыя на Запарожжы.

13-га жніўня адбыўся пленум Запароскага акружнога вык. камітэту. Быў заслуханы даклад інспэктара нар. асьветы Чыгірынскага аб украінізацыі. Плян украінізацыі цалком зацьверджаны пленумам. Згодна гэтага пляну, делаводзтва аддзелаў: упраўленьня, асьветы, зямельнага, грашовага, харчовага, кааперацыйных установаў пастаноўлена перавесьці на ўкраінскую мову з і студзеня 1924 г. Дзелаводзтва іншых установаў пераводзіцца на ўкраінскую мову з 1 траўня 1924 г.

Пастаноўлена арганізаваць украінскі пераездны хор і ўкраінскую трупу.

Варункі прызнаньня Польшчай С.С.Р.Р.

„Prager Presse“ паведамляе, што польскі ўрад прадставіў прадстаўніку Радавых Рэспублік у Варшаве, як адказ на паведамленьне аб утварэньні Саюзу Социялістычных Радавых Рэспублік, мэморандум, у якім польскі ўрад выказвае згоду прыняць гэтае паведамленьне да ведама з гэткімі варункамі: трактаты і ўмовы, зробленыя паміж Радавай Расеяй, Украінай і Беларусяй і Польшчай застануцца ў сіле; польскія дыплёматычныя прадстаўніцтвы будуць дапушчаны ў Маскву, Харкаў, Менск і Тыфліс; у сувязі з утварэнь-

нем Саюзу Радавых Рэспублік, Польшча жадае урэгуляваць справу рэпатрыяцыі і опцыі; а таксама звароту маемасьці радавымі ўладамі зачыняных розных польскіх таварыстваў. Маскоўская прэса паведамляе, што польскія дамаганьні выклікалі зьдзіўленьне ў маскоўскіх урадовых колах.

ІТАЛІЯ.

Італьянскі ўрад паведаміў Грэцыю, што окупацыя Корфу коштуе Італіі адзін мільён ліраў у дзень і што гэтыя кашты окупацыі Грэцыя павінна зьвярнуць Італіі. Італія окупавала яшчэ рад вастраваў бліз Корфу.

Грэка-Італьянскі конфлікт.

Рада амбасадораў разглядала адказ Грэцыі, ў якім яна прымае на сябе адказнасьць за забойства італьянскай місіі і згаджаецца на ўсе варункі, якія паставіць Рада амбасадораў.

Рада Лігі Нацыяў разглядала грэка-італьянскі конфлікт. Італьянскі дэлегат заявіў, што Ліга Нацыяў не мае права разглядаць гэтай спрэчкі, ангельскі і грэцкі дэлегаты даказывалі, што конфлікт падлягае компэтэнцыі Лігі. Дыскусія адложана.

Заява Мусоліні аб тым, што Італія выдзе з Лігі Нацыяў, калі апошняя займецца разглядам грэка-італьянскай споркі, выклікала контр-заяву Скандынаўскіх дзяржаў, што таксама выйдуць з Лігі, калі яна ня будзе разглядаць гэтай справы.

Грэка-італьянскі конфлікт пашыраецца, захопліваючы Югаславію. Урад Белградзкі бачыць у апошнім проекце Італіі у справе Р'екі (Фіумэ), скрыты замер далучэньня Р'екі да Італіі, а ультыматыўны тон абражае народныя пачуцьці і сувэрэннасьць Югаславіі. Пашыч адбыў у Парыжу конфэрэнцыю з Пуанкарэ. Усё паказвае на тое, што сытуацыя становіцца ўсё труднейшай і конфлікт далёкі ад вырашаньня.

Ліга Нацыяў.

Рада Лігі Нацыяў распачала дыскусыю над справай процэдэру адносна разгляду скаргаў нацыянальных меншасьцей у Лізе. Польскія прадстаўнікі ўнесьлі пропозыцыю, скіраваную да таго, каб зрабіць больш фармальных перашкодаў да ўнясеньня скаргаў нацыянальных меншасьцяў. Відаць, баяцца, што замнога будзе гэтых скаргаў на Польшчу.

З газэт.

Аб социялістычным конгрэсе.

Украінская газэта „Наше Життя“ парушае актуальную справу аб склiканьні украінскага социялістычнага конгрэса. Зазначыўшы, што на далучаных да Польшчы украінскіх абшарах засталіся асколкі социялістычных партыяў, як соц.-дэм., соц.-рэвол., соц.-фэд. і інш., газэта кажа, што:

„Трэба гэтыя астаткі палітычных партыяў, распыліўшыяся социялістычныя гурткі, групы, здэзорыентэваныя палітычнымі падзеямі апошніх дзён, соцыяльнаю рэвалюцыяй, што прымусіла пераацэніваць не адзін раз усе социялістычныя цэннасьці, кранула іх з сваіх, здавалася-б непарушымых падставаў, ды забрала пад свой непераможаны ўплыў, аб'еднаць і зьвязаць з міжнародным социялістычным рухам. Такое аб'еднаньне, па нашай думцы, павінна адбыцца шляхам конгрэса, на якім можна прыці да апрацаваньня супольнай социялістычнай праграмы і утварэньня адзінай дысціплініраванай социялістычнай партыі з яснымі і шырокімі заданьнямі. Гэты конгрэс социялістаў Валыні, Холмшыны, Падляшша і Палесься павінны адбыцца, як найхутчэй. Займаемся ў гэтай стацці справаю социялістычнай арганізацыі дзеля таго, што гэта арганізацыя найбольш падыходзіць па сваей ідэолёгіі да кляссавых інтарэсаў нашага народу сялян, работнікаў і працоўнай інтэлігэнцыі“.

Палажэньне асколкаў социялістычных партыяў і нас у Заходняй Беларусі аднолькавае з палажэньнем іх на украінскіх абшарах і дзеля гэтага ўсе вывады гэтай стацці зусім могуць быць застасаваны і ў нас. Варта-б было і нам гэтае пытаньне паставіць на парадак дня.

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

Адвакат Бабянскі, абаронца ў часе вядомага беластоцкага працэсу, злажыў у Найвышэйшым Судзе ў Варшаве пратэст проці тлумачэньня Апэляцыйным Судом 21 артыкула Конституцыі, дзякуючы якому тлумачэньню дэпутам Сойму Сяргей Баран быў заарыштаваны і дагэтуль сядзіць ў Беластоцкім вастрозе, ня гледзячы на тое, што Сойм ня выдаў яго. Найвышэйшы Суд запатрабаваў прыслаць ў сьпешным парадку ўсю былую судовую справу ў Беластоку.

6-га верасьня па вуліцах Вільні былі раскіданы адозвы Саюзу Камуністычнай моладзі.

Спэкуляцыя. Вывядоўцы рэфэрату для барацьбы з спэкуляцыяй і дарагоўляй выкрылі ў Вільні захаваныя прадметы першай патрэбы, а іменна: 10—15 вагонаў амэрыканскай сланіны, 60 мукі, вагонаў рыжу, 2 вагона манных крупаў, 2 вагоны шмальцу, 10 скрынак гарбаты і 6 вагонаў цукру. Усе гэтыя тавары былі змагазынаваны ў гр. Тышкевіча, ў Польскім Лёйдзе, ў Банку Спаўдзельчым і Банку Гандлёва-Прамысловым. Частка тавараў пераходзіць пад загад пракуратуры, чкстка—да Камісарыяту Ураду для выдачы уласьнікам, пад варункам, што гэтыя прадукты заразжа будуць распроданы мясцоваму насяленьню.

Пасол С. Якавюк наладзіў справаздаўчыя мітынгі: 7-га жніўня ў Старым Копілі, Бельскага павету і 28-га жніўня ў с. Дубіны Беластоцкага пав. у часе адкрыцьця Дубінскай царквы, аб адкрыцьці якой рабіў захады Беларускі Пасольскі Клюб. Абодва мітынгі былі вельмі мнагалюдны.

21-га верасьня рыхтуецца мітынг у Бельску, на які маюць прыбыць паслы Б. Тарашкевіч і С. Якавюк і сэнатар В. Багдановіч.

Весткі з вёскі.

М-ка Ганцавічы, Лунінецкага пав.

У нядзелю 12 жніўня адбыўся тут мітынг Польскай Партыі Социялістычнай, на якім выступаў пасол Воліцкі, які ўвесь час гаварыў толькі папольску. На мітынг сабралася многа народу, хацелі паслухаць пасланца Пілсудскага, але дзеля таго, што тут ніхто ня знае польскай мовы, а толькі беларускую, дык нічога не зразумелі, выключаючы толькі польскіх работнікаў, якія прыехалі сюды з Польшчы, і разышліся нездаволеныя, як галодная ліса з вінаграднага саду, нічога не скарыстаўшы.

24 жніўня той-жа пасол чытаў лекцыю, як змагацца з антысэмітызмам, але на гэты раз народу сабралася мала, бо ўжо ведалі ў які звон будзе званіць п. Воліцкі, ды й тыя, што прышлі яшчэ горш засталіся нездаволенымі: не ягонымі лёзунгамі, а ягонай польскай моваю, бо польская мова ад нашых грамадзян адлятала, як гарох ад сьцяны. Пыталіся ў яго чаму яны ня прышлюць да нас пасла, які гаварыў-бы на беларускай мове, дык ён сказаў, што гэткіх паслоў у Польшчы няма.

Хацелася-б паслухаць і зразумець, што робіцца ў Сойме; мы-ж выбіралі паслоў, каб яны баранілі нашыя інтарэсы і аб сваей працы паведамлялі нас, а гэтыя паслы хоць, што і гавораць нам, а мы іх не разумеем ці яны за нас стаяць, ці нас прадаюць. Так і паехаў наш пасол не заставіўшы ніякага ўражэньня.

Другі раз не дамо ашукаць нас і не аддамо сваіх галасоў польскім партыям, як гэта было ў папярэднія выбары.

Прысутны беларус.

Ізноў Муха.

У панядзелак, 3-га верасьня, недалёка ад сяла Пашкаўцы, Ляхавіцкай воласьці, Баранавіцкага павету, адбыўся чародны напад на вялікі маёнтак якого-сь польскага пана. Ні прозьвішча пана, ні назвы маёнтку мы цяпер падаць яшчэ ня можам, але за факт нападу ручаемся, як і за тое, пры якіх варунках ён адбыўся, бо інформацыі паходзяць з офіцыяльных урадовых сфэраў.

Аб тым, што Муха зробіць напад было ведама раней. Баранавіцкая паліцыя ў лічбе 40 чалавек была выслана ў загрожанае месца, каб не дапусьціць нападу і, пры магчымасьці „злапаць“ Муху і яго таварышоў. Аднак злавіць Муху і яго супрацоўнікоў не ўдалося і не дзеля таго, што Муха не зьявіўся, а ня ведама чаму. Муха і з ім, як кажуць, трыццаць чалавек зрабілі 3-га верасьня напад і забралі трынаццацёро панскіх коняў і пры гэтым паліцыя нікога не „злапала“.

Паліцыя бачыла пры гэтым такія зьявішчы: пушчаліся ў верх ракеты, але кім, ня ведама. Падазраваюць, што мясцовыя мухаўцы рабілі гэта дзеля таго, каб указаць Мусе, што блізка паліцыя. Потым яшчэ, напрыклад, было заўважана, што адна баба, калі паліцыя стала падыходзіць да яе, пачала так крычаць, што здавалася, быццам яе хто бье, а яна просіцца. На пытаньне, чаго ты, бабка, крычыш, яна нічога не адказвала і ўсё крычала. Думаюць, што таксама сваім крыкам сыгналізавала. Наскольні гэта ўсё праўда, трудна сказаць, але факт грабежу коняў у прысутнасьці паліцыі пахне ня добра для рэпутацыі самой паліцыі.

Камар.

Сухоты.

Галадаваньне, цяжкая праца, вялікі клопат, благое памешканьне з затхлым і пыльным паветрам, сырасьць, ужываньне гарэлкі і наагул неадпаведнае дзеля здароўя жыцьцё спрыяюць заняўздоленьню на сухоты.

Сухоты-ж хвароба ліпучая, і набрацца іх можна ад сухотнікаў блізка з імі размаўляючы, дыхаючы адным з імі паветрам у пакоі, пры ўмываньні з аднаго з імі разам пасудзіньня, пры пацалунках і г. д. П'ючы малако ад хворых на сухоты кароў так сама можна захварэць на сухоты. што найчасцей трапляецца з дзяцьмі.

Сухоты залежаць ад разводу так званых „кохаўскіх палачак“. Гэта—драбнюсенькія, відныя толькі пад мікраскоп, жывыя істоты, падобныя з выгляду да палачак. Першы іх выглядзеў вучоны доктар Кох; па яго наймяньні яны й завуцца ў навуцы.

Сухотная палачка вельмі жыцьця—здатная, але яна разводзіцца толькі ў тым целе, якое ня мае гэтулькі жыцьцёвае сілы, каб нішчыць ў сабе тою сілаю хваробу. Так што дзеля здаровага дужага цела сухоты, можна сказаць, ня ёсьць страшнымі.

Кохаўскія палачкі, знайшоўшы падатнае цела, могуць асяліцца ў ім абы-дзе; і ў легянях, і ў кішках, і ў залозах, і на скуры. Калі яны пачнуць гадавацца, дык на тэй часьціне цела растуць дробненькія, быццам прасянае семя, сівенькія галачкі. Іх робіцца больш а больш; імі сплывае цэлае хворае месца, і цела там як-бы гніе.

Як раз найчасцей хварэюць людзі на сухоты лягеньнях. Гэткі хворы пачынае худзець, „сохнуць“, яму цяжка працаваць, навет хадзіць. У яго падносіца гарачыня цела, асабліва ў вечары, а ўначы хворы пацее. Зьяўляецца кашаль,—спачатку без кархавіньня, а потым з брудным кархавіньнем, і нарэшце, калі палачкі разьядуць легянівыя жылкі з крывёю, ідзець з горла кроў.

Часамі сухоты цягнуцца колькі гадоў, а часам чалавек памрэць ад іх і за пару месяцаў, калі не пачаць лячыцца адразу.

Бывае, што ад сухот паміраюць і багатыя людзі (прыкладам, калі хвароба перадаецца ад бацькоў, і цела дзеля якой-нібудзь прычыны лёгка паддаецца хваробе). Але найчасьцей гіне ад іх неарганізаваная беднота, якая ня мае досіць грошы, каб лячыцца. Бо ўжо даведзена, што найлепшы ратунак ад сухот—паехаць у цёплы край, дзе заўсёды суха, цёпла і сонечна, дзе паветра чыстае (ў гарах). І ў нашым краі, аднак, можна лячыцца ад сухот, калі сухотнік з бруднага места выедзе на вёску, асабліва дзе ёсьць сасновыя бары з чыстым і сухім паветрам.

Ніякое лякарства не паможа сухотніку так, як: 1) вясёлы настрой, 2) добрая страва і 3)... гульня!

Народ наш даўно заўважыў, што сухоты прыпадаюць ад чорных думак, ад вялікага й паўсёднага клопата. Сухотнік або той, хто мае нахіл да гэтае хваробы, не павінен краіць сабе сэрца думкамі, а наадварот—ён мусіць глядзець на ўсё спакойна, па магчымасьці радасна й вясёла.

Сухоты трэба лячыць або сьцерагчыся ад іх добраю ежаю: маслам, малаком, яйцамі. Есьці трэба як можна болей,—але патрошку ды часьцей і ў свай час. Трэба пільнаваць. каб рот быў чысты, і каб ежа была добра пераважаная ў роце. Здаровыя й чыстыя зубы—дужа важная справа дзеля сухотніка.

Сухотнік ці прыхільны целам да гэтае хваробы павінен больш адпачываць,спаць, гуляць, класьціся раней.

Наагул усякая шкода здароўя цела, як выпіваньне, неразумная гульба, распуста і інш. — вядуць слабое здароўе к сухотам, а сухотнае—к хуткай сьмерці.

Наастатак трэба сказаць, што кожны, пачуўшы ў сабе хворасьць, зараз павінен зьвярнуцца да доктара і лячыцца так, як ён кажа. Лекарская навука зрабіла вялікі пасьпех у лячэньні сухот, а праф. Оксфордскага ўнівэрсыт. Дрэср, як пішуць газэты, высьлядзіў ужо й прышчэпку ад сухот, якая дала дужа добрыя вынікі.

Наш народ спрадвеку лечыцца ад сухот яшчэ й сваімі хатнімі спосабамі, якія й з навукова-лекарскага пагляду ня ёсьць дрэннымі. Гэта, напрыклад, спосаб зьбіраць вясною (у красавіку) смалістыя маладыя сасновыя адростачкі на канцы хвоек — „шышачкі“ ці як яшчэ іх называюць — „таўкачыхі“. Гэтыя адростачкі сушаць на сонейку і як ёсьць патрэба паруюць у вадзе. Настой, як ён прастыне, п'юць па 2—3 шклянкі на дзень. Гэткі настой наагул памагае здароўю.

Добры так-сама наш народны спосаб, ужываць сухотніку масла, згатаванае з мёдам, і наагул тлушч.

Дык ад сухот можна вылечыцца. Але ўсё-ж лягчэй ад іх сьцерагчыся, чымся лячыцца, асабліва чалавеку маламожнаму ў неарганізаваным грамадзянстве, дзе грамада не памагае захварэўшаму грамадзяніну.

Дзе вышэй культура, там менш лютуюць сухоты. А ў нас гэтая хвароба даканала найлепшых народных людзей, як поэт Максім Багдановіч, дзеяч Ян Луцкевіч, пісьменьнік Ядвігін Ш. і інш.

Янка Настаунік.

УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

З Менску.

Да адчыненьня Беларускага т-ва с.-г. крэдыту.

У панадзелак адбудзецца агульны сход арганізатараў Беларускага таварыства сельска-гаспадарчага крэдыту дзеля выбараў праўленьня т-ва і высьвятленьня іншых арганізацыйных пытаньняў.

Таварыства ўжо забясьпечена мінімумам срэдстваў патрэбных к пачатку працы.

Да выданьня на беларускай мове кніжкі Радавага законадаўства.

Выдавецтва „Савецкая Беларусь“ рыхнуе да друку кніжку выкладчыка Бел. Дж. Ун. Гуткоўскага „Агульныя грунты радавага законадаўства“ як СССР, гэтак і Беларускай Рэспублікі.

Гэтая кніжка будзе скарыстана як падручнік пры вывучэньні радавага права ў школах.

К паляпшэньню мэдыцынскай дапамогі на вёсцы.

Народны Камісарыят Аховы Здароўя разаслаў у паветы цыркуляр аб зьмене „ротных“ фэльчароў (бабкі і інш.)—школьнымі, г. з. скончыўшымі фэльчарскія курсы, дзеля паляпшэньня мэдыцынскай дапамогі на вёсцы.

Ротным фельчаром будзе дадзена магчымасьць паступаць у сярэдні мэдыцынскі тэхнікум, які адчыняецца ў Менску ў гэтым годзе.

Закладка дравесна-газавага заводу.

У панадзелак 27 жніўня ў сялібе Сельска-Гаспадарчага Інстытуту адбылася ўрачыстая закладка будынку древесна-газавага заводу.

Гэта ёсьць першая спроба пабудоўкі газавага заводу і болей палепшанай хімічнай апрацоўкі дрэва.

Агульна-асьветныя вячэрнія школы.

Гарадзкі Аддзел Народнай Асьветы пастанавіў пачаць заняткі ў агульна-асьветных вячэрніх школах 15 верасьня.

Прымацца ў гэтыя школы будуць рабочыя і рабочыя падросткі толькі ад 14 да 17 гадоў з роду; пастаноўлена таксама арганізаваць у гэтым годзе адну агульна-асьветную школу павышанага тыпу.

Лагойская вол., Барысаўшчына.

Жыцьцё гэтай вёскі больш-менш добрае, няма тых разбойстваў і пьянства, якія мы бачым па іншых мясцох. Ужо ў сялян ёсьць жаданьне як-бы пачытаць тую ці іншую гэзэту.

Моладзь часта зьбіраецца разам і чытае газэты. У вёсцы няпісьменных няма, за выключэньнем старых.

Адносіны да школы добрыя, толькі адно дрэнна, што няма спэцыяльнага добрага памяшканьня. Ужо колькі раз зьвярталіся ў павятовы зем'адзел, каб ён адпусьціў матар'ялу для школы, а адказу няма і да гэтага часу.

Ня гледзячы на тое, што вёска жыве добра, хаты, у якой-бы можна было зьмясьціць шкоўу, няма зусім, а калі знойдуць якую, то вельмі дрэнную і так штогод, як толькі пачынаюцца школьныя заняткі.

Сяляне згаджаюцца адбудаваць школу за свой кошт, патрэбен толькі будаўнічы матар'ял.

У вёсцы ёсьць камітэт узаемадапамогі, які, дзякуючы чыннасьці старшыні сельсасвету, працуе добра. Вясной сабрана было больш 15 пудоў хлеба, які справядліва разьмеркаваны сярод беднаты. У часе веснавой працы бязконным сялянам была эроблена вялікая дапамога.

Р.

Гаспадарскія парады.

Розныя рады.

Цеста з меду і цукру для падкармліваньня пчол зімой. Змешываецца на 4 часьці цукру 1 часьць разагрэтага, без вады, мёду. Цукер або дробна таўкуць у ступцы, або купляюць гатовы дробны цукер (пудру цукровую). Замясіўшы пакідаюць на 1—2 дні, цеста стане радзейшае; тады падмешываюць яшчэ цукру да густаты і сухасьці і, невялічкамі кавалачкамі, завінуўшы у рэдзенькае палатно кладуць зьверху на рамкі пад падушку ці мату так, каб пчолы маглі выбіраць праз палатно. Дзе рамкі зверху шчыльныя, там трэба трошкі іх разсунуць.

Ад чаго карова скідае цяле. Каб карова ці кабыла не скідала свайго плоду, трэба дужа уважна хадзіць кала яе. Найперш трэба глядзець, каб не было дужа сцюдзёна, і непадвевала нідзе жывёлы, бо ад гэтаго карова можэ скінуць цялё. Асабліва пільнаваць трэба вясной: у дзень цёпла і сонечна, а ноччу сцюдзёна. Іншы раз спужаецца чагось карова, або яе ударыць — от і згінуло цялё. А найчасьцей гэта нешчасьце ад корму бывае. Калі жывёла зьесьць многа нестрайнага корму, напрыклад саломы змочанай дажджом, або падгніўшай саломы, у яе у кішках зьбіраецца еда, цісьне матку с цялём і яго ня можэ добра расьці. Саўсім ня можна даваць мёрзлага ці цьвілага (плесьневатага) корму, або засьмечанай ражкамі саломы. Добры гаспадар павінен добра аб усім гэтым памятаць і пільнаваць сваей скаціны.

Усячына.

Прыкладны учынак.

Пражскія студэнты, родам з Навагрудчыны, даведаўшыся аб кепскім матэр'яльным становішчы Навагрудзкай Беларускай Гімназіі, пастанавілі штомесячна адлічаць ад свае студэнцкае стыпэндыі па 10 чэскіх крон са стыпэндыята на карысьць Гімназіі, — дзеля таго, каб, як пішуць яны, дзеткі гаротнага беларускага народу, якія цяпер дзеля незаможнасьці сваіх бацькоў йдуць ў чужацкую школу, мелі магчымнсьць вучыцца ў сваёй роднай школе. Грошы гэтыя, па жаданьню ахвярадаўцаў, павінны йсьці на ўзнос платы цалком або часткаю за бяднейшых вучашчыхся беларускіх клясаў. У акуратнай высылцы дапамогі студэнты гатовы абвязацца на пісьме, і першая частка грошаў будзе атрымана няўзабаве. Кіраўніцтва гімназіі, згодна тых жаданьняў, якія выказаліся ахвярадаўцамі, ужо апрацавала статут раздачы гэных „пражскіх“ стыпэндыяў і пасылае яго на зацьвярджэньне ў Прагу.

Курс на грошы.

Варшава 7 Верасьня.

(Афіцыяльна).

Даляры	249.000
Нямецкая марка	0.005
Фунты штэрл.	1.126.000
Франкі франц.	13.800
Франкі бэльгійск.	—
10 руб. золатам	1.630000
Польскі злоты	—

Сэкрэтарыяты Беларускага Пасольскага Клюбу.

1) **Вільня**, Віленская вул. 12, кв. 6.
2) **Ліда**, І І Слабодка 8.
3) **м. Глыбокае**, Дзісьненскага пав. вул. Сенкевіча 46.
4) **Жодзішкі**, Сьвянцянскага павету кс. Годлеўскі.
5) **Наваградак**, Вялікі Рынак 14.
6) **Нясьвіж**, Альбянская 28.
7) **Столбцы**, Шпітальная 22.
8) **Бельск**, Замкавая вул. 3, кв. 1
9) **м. Саколка**, Горадзенская вул. 34.
10) **м. Кляшчэлі**, Бельскага павету.
11) **м. Крынкі**, Горадзен. павету, Горадзенская вул. 34.
12) **Беласток**,

Беларускі Пасольскі Клюб, Варшава, Вейская вул. Сойм.

Рэдактар-Выдавец Я. Лагіновіч.

Друкарня Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.